

13. Ион Г. И. Gonchary peci donve Mingechaura. KSEIMM, XXIV, 1949.

14. Ион Г. И. Керамическое производство Ближнего Востока и Средних веков Азербайджана. – 1958.

15. Ион Г. И. Об обжигательных печах Мингечаура. – ВДИ, 1948. – №3.

УДК 94(498)

Захарова О. В.,

аспірантка кафедри української і всесвітньої історії та культури, Ізмаїльський державний гуманітарний університет (Україна, Ізмаїл), avrora0902@gmail.com

References

1. Aslanov G. M., Vajdov R. M., Ion G. M. Mingjachevir M. – Baku, 1959.

2. Istorija Azerbajdzhana. Sem' tomov, Tom II: 1–ja chetvert' III–XIII vv. – Baku: Nauka, 2007. – 608 s. + 24 s. illjust.

3. Bakihanov A. Gulistani–Iram. – Baku, 1951.

4. Ahmadov K. M. O nekotoryh pervyh srednevekovyh pamjatnikah Muganskoj ravniny // «Izvestija Akademii nauk SSSR». – 1972. – №3.

5. Ahmedov V. M. Orenkala (istoriko–arheologicheskoe jesse). – Baku, 1962.

6. Mamedov F. K. Azerbajdzhan (politicheskaja, istoricheskaja i istoricheskaja geografiya Albanii, VII–VIII vek do nashej jery). – Baku, 1993. – 262 s.

7. Narimanov I. Arheologicheskie pamjatniki Gandzhachajskoj oblasti. – Baku, 1958.

8. Vahidov R. M. Mingjachevir v Baku v III–VIII vv. – 1961.

9. Valihanly N. M. Arabskie geograficheskie puteshestvenniki IX–XII veka ob Azerbajdzhane. – Baku, 1974.

10. Babayev I. A. Gorno–Kavkazskij region Albanii v IV i do sih por. – III c.

11. Idensen A. I. – istoricheskaja molochno–karabahskaja storona. Seminar provodil azerbajdzhanskij kollega. – T.2, ML. – 1965. – №125.

12. Ion G. I. V gonarhicheskikh gravjurah Mingjachevira, MKA, II. – B., 1951.

13. Ион Г. И. Gonchary peci donve Mingechaura. KSEIMM, XXIV, 1949.

14. Ион Г. И. Керамическое производство Ближнего Востока и Средних веков Азербайджана. – 1958.

15. Ион Г. И. Об обжигательных печах Мингечаура. – ВДИ, 1948. – №3.

Hasanov R., thesis of the department «Early medieval», Institute of Archeology and Ethnography of ANAS (Azerbaijan), rus_rahimli@yahoo.com

About the economic life of Mugan in the early Middle Ages

Nature has not lost its generosity in Albania. It has favorable climate, rich forests, productive and well-watered deserts, foothills, large winter and summer pastures, valuable mineral resources. Albania has different soil and climate zones, each of which enables successful development of a certain area of farming. In addition, well-watered productive arable land, where adequately moistened with natural gutters that do not require artificial irrigation, were zones for the cultivation of vineyard and wine growing, which are considered to be major farms. Agricultural crops are growing in clay and plains. The Albanian land, with its fertility and fertility, surprised antiquity authors, as well as medieval Arabic researchers.

Keywords: Mugan, economic life, early Middle Ages.

Гасанов Р., дисертант відділу «Ранньосередньовічний», Інститут Археології та Етнографії НАНА (Азербайджан), rus_rahimli@yahoo.com

Про економічне життя Мугана в ранньому середньовіччі

Природа не втратила своєї щедрості в Албанії. У ній є сприятливий клімат, багаті ліси, продуктивні і добре зрошені пустелі, передгір'я, великі зимові і літні пасовища, цінні корисні копалини. Албанія має різні ґрунтові та кліматичні зони, кожна з яких забезпечує успішний розвиток певної галузі землеробства. Крім того, добре зрошені продуктивні орні землі, де належним чином зволожені природними жолобами, які не вимагають штучного зрошення, були зонами для вирощування виноградників, які вважаються великими фермами. Сільськогосподарські культури ростуть в глині і рівнинах. Албанська земля з її родючістю і плодючістю здивувала авторів античності, а також середньовічних дослідників з арабських країн.

Ключові слова: Мугань, економічне життя, раннє середньовіччя.

* * *

ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕПУТАТСЬКИХ ДВОРЯНСЬКИХ ЗБОРІВ БЕССАРАБСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НАПЕРЕДОДНІ ТА ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Дворянські губернські та повітові збори були основним органом вищого стану Російської імперії. З 20-х років XIX ст. дворянські збори розпочали діяльність і в Бессарабській губернії. Право на участь в зборах мали спадкові повнолітні дворяни чоловічої статі, які володіли нерухомістю або земельною власністю в рамках губернії. Як правило, на зборах вирішувалися корпоративні питання дворянства, а також обговорювалися актуальні проблеми розвитку регіону. Особливо активну роботу розгорнули Бессарабські дворянські депутатські збори напередодні та під час Першої світової війни. Основні питання, що вирішували аристократи краю в цей період – участь в різноманітних добровільних акціях та заходах, допомога постраждалим воїнам та їх родинам, збори пожертв на армію та повітряний флот.

Ключові слова: Бессарабія, дворяни, Перша світова війна, дворянські депутатські збори, самоуправління.

Життя та діяльність дворянського стану привертала до себе увагу як істориків, які жили за часів існування дворянства, так і вчених сьогодні. Діяльність дворян є настільки різноплановою і важливою у всіх галузях суспільного та політичного життя держави. Стилий опис роботи дворянських депутатських зборів дав дослідник А. П. Карелін [3]. Останнім часом різноманітні аспекти життя та діяльності дворянства у південноукраїнських губерніях Російської імперії були висвітлені в роботах Н. С. Суревої, Л. Ф. Циганенко, М. І. Башли. Так, Н. С. Сурева в своїх дослідженнях акцентувала увагу на законодавчі аспекти введення посади губернського та повітового предводителів дворянства [9]. Л. Ф. Циганенко дослідила обов'язки предводителів дворянства, умови та можливості їх служби в рамках Катеринославської, Херсонської, Бессарабської губерній [10]. М. І. Башли проаналізувала систему діловодства бессарабських депутатських дворянських зборів початку XX ст. [2]. Однак залишилися ще окремі аспекти, що потребують подальшого розгляду і дослідження, особливо місце і роль депутатських дворянських зборів в події напередодні та під час Першої світової війни.

Після губернської реформи 1775–1875 рр. Російська імперія була поділена на губернії, а одним з основних адміністративних інститутів місцевого самоуправління стали дворянські депутатські збори. Аналогічна корпоративно-управлінська структура створювалася й на рівні повітів. Головою зборів був губернський (повітовий) предводитель дворянства. За указом 1766 р. повітовий дворянський предводитель свої повноваження виконував два роки, а його обрання проходило на повітових депутатських зборах [9].

Щодо губернських і повітових дворянських зборів – вони могли бути двох типів: звичайними та надзвичайними. Звичайні проводилися один раз в три роки й саме тут вирішувалися всі найважливіші корпоративні справи губернського нобілітету. Серед традиційних питань, що обговорювали дворяни під час засідань – звіти про виконання раніше прийнятих постанов, розкладки зборів на дворянські повинності, обрання на виборні посади (губернський і повітові

предводителі, депутати, секретарі, засідателі дворянської опіки тощо). Надзвичайні дворянські збори скликалися за необхідності, для вирішення нагальних та невідкладних питань, але кожного разу лише з дозволу губернатора та відома МВС [3, с. 130].

Повітові дворянські збори займалися питаннями, пов'язаними з підготовкою до губернських зборів: перевіркою списків дворян повіту, з'ясуванням їх прав на участь у зборах, попереднім обговоренням окремих питань розвитку повіту тощо [10, с. 121].

Виборним правом користувалися лише спадкові дворяни, які були внесені до родовідної книги губернії, а відтак лише спадкові дворяни брали участь у вирішенні станових питань. Особисті дворяни формально входили до складу дворянських товариств і навіть були зобов'язані нести певні загальнодворянські повинності. Законодавство категорично відмовляло їм у праві участі в зборах. Самодержавство твердо дотримувалося такої позиції, незважаючи на клопотання деяких дворянських губернських депутатських зборів щодо дозволу участі в зборах особистих дворян [3, с. 132].

Особливе місце в корпоративній дворянській ієрархії належало предводителю дворянства. Посада вперше з'явилася ще в 1766 р., а з 1775 р. – вона набула постійного характеру та розповсюдження. Повітові предводителі дворянства обиралися нобілітетом повіту кожні три роки. На цю посаду міг претендувати спадковий дворянин, що мав чин не нижче надвірного радника та постійно проживав на території повіту. За твердженням дослідниці Н. Суревої, через посаду дворянського повітового предводителя держава встановлювала прямий адміністративний зв'язок з аристократією окремого повіту [9]. В обов'язки предводителів входило головування в повітових дворянських опіках, ведення списків дворян, видача різноманітних посвідчень, ініціювання благодійних справ. Предводителі вважалися на службі по виборам, але за свою роботу жалування не отримували [8, с. 74].

До складу губернських дворянських депутатських зборів входив губернський предводитель та депутати по одному від кожного повіту. Збори контролювали ведення губернських родовідних книг (по цьому питанню вони взаємодіяли з департаментом Герольдії Сенату), інші загальногубернські корпоративні питання [3, с. 133]. Таким чином, дворянські депутатські збори були органом корпоративної влади місцевого нобілітету губернії. Не вирішуючи жодного політичного питання, збори брали активну участь у вирішенні регіональних питань, пов'язаних з розвитком освіти, культури, благодійності тощо.

Бессарабські дворянські збори були органом дворянського самоврядування, який з'явився в краї після його приєднання до Російської імперії в 1812 р. За «Статутом Бессарабської області» (1818 р.) місцеві (переважно молдавські) бояри були прирівняні в правах до російських дворян, а відтак на них поширювалась дія таких документів, як «Установа для управління губерніями» (1775 р.), «Жалувана грамота дворянству» (1785 р.) тощо. Дворянські вибори та безпосередньо збори дворян у Бессарабії відбувалися у відповідності до загальноімперських законодавчих норм [1].

Особливості історичного розвитку бессарабських земель в XIX ст. – чисельні війни в регіоні (три російсько-турецькі війни, Кримська (Східна) війна),

зміна офіційного підпорядкування територій (перехід від Туреччини до Росії, потім знову від Росії до Туреччини, входження частини Південної Бессарабії до складу Румунського королівства, повернення цих земель в 1878 р. Російській імперії), потужні колонізаційні потоки та внутрішня міграція населення з метою господарчого освоєння земель – все це сприяло виникненню певної специфіки як у господарчому, так і в соціальному розвитку краю, мало вплив й на формування дворянської верстви в регіоні. Наприкінці XIX ст. в Бессарабії діяли Бельцька, Оргеєвська, Сорокська, Хотинська, Кишинівська дворянські корпоративні організації. Виключення становив Ізмаїльський повіт, в якому не існувало своєї станової організації аристократів. Та незначна кількість дворян, які мешкали в повіті, були приписані та брали участь в роботі Бендерсько-Аккерманських дворянських повітових зборах. Всього в 1910 р. на території Ізмаїльського повіту мешкало 5 осіб, які за законом мали право участі в дворянських зборах. Це полковник Казимир Туреній (мешкав у Болграді), генерали Балабушка, Роговський, Барановський, які проживали в Ізмаїлі [6, арк. 11].

27 березня 1910 р. в Кишиневі відбулося надзвичайне засідання депутатських дворянських губернських зборів, на якому розглядалося питання щодо використання коштів, отриманих з маєтків іноземних духовних установ, які були розташовані в регіоні. За рішенням зборів зібрані кошти вирішено було направити на допомогу армії та флоту.

На цьому ж засіданні було заслухано доповідь бессарабського губернського предводителя про перенесення відділу Дворянського земельного банку з Одеси до Кишинева, а також про асигнування пожертвувань з дворянських сум Імператорському всеросійському аероклубу на підтримку розвитку повітряного флоту та будівництво повітряних апаратів [7, арк. 9]. Предводитель губернського дворянства зауважував, що повітряний флот має велике значення в сучасному світі, а ускладнення міжнародних відносин в Європі сприяє загальному озброєнню сусідніх держав та прискіпливій увазі з боку європейських урядів до розвитку саме військового повітряного флоту. О. М. Крупенський наголошував, що дворяни, як прогресивна верства імперії, повинні надати приклад всім іншим прошаркам населення у цьому питанні, так як питанню надання добровічної допомоги в створенні військового повітряного флоту може бути оцінено як найвищий прояв патріотизму. Палка промова предводителя знайшла відклик у місцевого нобілітету, який погодився асигнувати 2000 руб. Імператорському всеросійському аероклубу на розвиток військового флоту. На цьому ж засіданні вирішувалися й поточні дворянські справи щодо продажу дворянських маєтків, купівлі та закладу землі, тощо [7, арк. 6].

Чергові надзвичайні дворянські губернські збори відбулися 15 жовтня 1910 р. Основне питання, яке потребувало вирішення – це обрання представників місцевої аристократії до складу міжвідомчої комісії у справах іноземних монастирських маєтків. Головував на цих зборах предводитель губернського дворянства О. М. Крупенський. Щодо складу комісії, від дворян губернії до неї було вирішено відправити О. М. Крупенського (предводителя губернського дворянства) та Д. М. Семиградова (заступника предводителя,

члена Державної ради по виборах від Бессарабського земства) [7, арк. 7]. Пізніше інформацію про результати зборів було направлено на ім'я Бессарабського губернатора.

Окрім питань пов'язаних із підтримкою розвитку армії та повітряного флоту, фінансових справ, дворянські депутатські збори часто вирішували різноманітні добродійні запити та звернення. Восени 1911 р., в зв'язку із підготовкою до спорудження пам'ятника Олександрю II, бессарабські дворяни зажадали взяти участь у зборі коштів на будівництво монументу та організацію урочистостей до дня 100-річного ювілею приєднання Бессарабії до Російської імперії. Участь в акції взяли 287 дворян губернії, які сплатили благодійні внески на вказані заходи [4, арк. 5].

Початок Першої світової війни призвів до зміни традиційних питань, що обговорювалися на засіданнях дворянських депутатських зборів. Відтепер головними питаннями стають проблеми мобілізації, евакуації, допомоги фронту і тилу. В журналах Бессарабських депутатських губернських зборів за 1914 р. містяться відомості про мобілізацію людських резервів, продовольчих ресурсів на потреби фронту; організацію евакуації державних та дворянських губернських органів влади, а також представників вищої дворянської аристократії разом з членами їх родин в тилі губернії; підвищення жалюванню дворянам, які залишаються працювати у прифронтовій губернії тощо. Окремі надзвичайні депутатські губернські збори розглядали питання щодо евакуації особових справ дворян губернії та родовідної книги Бессарабської губернії до Москви [5, арк. 3, 6].

Окрім питань, пов'язаних з військовими потребами губернії та заходів щодо нормального забезпечення функціонування губернських органів влади у фронтових умовах, бессарабські нобілі не припиняли опікуватися різноманітними аспектами благодійної допомоги населенню Бессарабії. У 1914 – 1916 рр. дворянські губернські збори вирішували питання щодо організації та фінансової підтримки бессарабської філії загальноросійської організації допомоги хворим і пораненим воїнам. Щорічно розглядалися питання щодо виплати іменних стипендій окремим представникам бессарабської молоді, що навчалися в університетах імперії. Кілька разів обговорювалися питання організації благодійної діяльності губернського Дамського комітету [4, арк. 5, 7]. Не забували дворяни й про свої корпоративні справи: внесення до родовідної книги нових дворянських родів, надання допомоги вдовам та сиротам бессарабських дворян, видачу паспортів та інших документів місцевим нобілям тощо.

Дворянські губернські та повітові збори були основним органом станового самоуправління. На цих зборах дворяни Бессарабської губернії напередодні Першої світової війни вирішували всі поточні питання, які виникали у губернії. Із журналів засідань ми бачимо, що тут розглядали питання економічного, адміністративного характеру, які виникали у зв'язку із впровадженням політики капіталізму, а також питання проведення святкових заходів. Початок війни приніс нові проблеми та питання, які вимагали негайного вирішення. Такими питаннями були мобілізація та евакуація, благодійна діяльність дворян.

Список використаних джерел

1. Бессарабське дворянське депутатське зібрання // Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org>
2. Башли М. І. Діяльність бессарабського дворянського депутатського зібрання: діловодний аспект / М. І. Башли // Гілея: Науковий вісник. – 2017. – №116 (1). – С.111–114.
3. Карелин А. П. Дворянство в пореформенной России 1861–1904 гг. Состав, численность, корпоративные организации / А. П. Карелин. – Москва: Наука, 1979. – 304 с.
4. Національний архів Республіки Молдова (далі НАРМ). – Ф.88. Депутатське дворянське зібрання. – Оп.2. – Спр.276: Справа депутатського дворянського зібрання з листуванням зі збору пожертвувань на потреби хворих і поранених воїнів. Короткі відомості про діяльність загальнодворянської організації з надання допомоги хворим і пораненим воїнам за час з 15 жовтня 1914 р. по 1 березня 1915 р. – 129 арк.
5. НАРМ. – Ф.88. Депутатське дворянське зібрання. – Оп.2. – Спр.275: Переписка з Бессарабським губернатором про мобілізацію всіх заходів та сил для війни 1914 р. та питаннями, які стосуються військового положення з 17.07.1914 р. по 12.04.1917 р. – 85 арк.
6. НАРМ. – Ф.2. Канцелярія бессарабського губернатора. – Оп.1. – Спр.9558: Переписка бессарабського громадянського губернатора з предводителем дворянства та Ізмаїльським справником про кількість дворян в Ізмаїльському повіті, які мають право на участь у дворянських зборах з вересня 1910 р. по 27 жовтня 1910 р. – 15 арк.
7. НАРМ. – Ф.2. Канцелярія бессарабського губернатора. – Оп.1. – Спр.9059: Справа по другому столу канцелярії бессарабського губернатора про збори надзвичайних губернських дворянських зібрань у Кишиневі 12 березня 1910 р. – 21 арк.
8. Российское законодательство X–XX веков в 9 томах. Т.9. Законодательство периода расцвета абсолютизма. – М., 1987. – 352 с.
9. Сурева Н. В. Повітові і губернські дворянські предводителі на півдні України (остання чверть 18 ст.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/7/./sureva.pdf.
10. Циганенко Л. Ф. Дворянство півдня України (друга половина XVIII ст. – 1917 р.): Монографія. – Ізмаїл, 2009. – 384 с.

References

1. Bessarabske dvorianske deputatske zibrannia // Vilna Entsyclopedia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://ru.wikipedia.org>
2. Bashly M. I. Diialnist bessarabskoho dvorianskoho deputatskoho zibrannia: dilovodnyi aspekt // Hileia: Naukovyi visnyk. – 2017. – №116 (1). – S.111–114.
3. Karelin A. P. Dvorjanstvo v poreformennoj Rossii 1861–1904 gg. Sostav, chislennost', korporativnye organizacii / A. P. Karelin. – Moskva: Nauka, 1979. – 304 s.
4. Natsionalnyi arkhiv Respubliki Moldova (dali NARM). – F.88 Deputatske dvorianske zibrannia. – Op.2. – Spr.276: Sprava deputatskoho dvorianskoho zibrannia z lystuvanniam iz zboru pozhertvuvan na potreby khvorykh i poranenykh voyniv. Korotki vidomosti pro diialnist zahalnodvorianskoi orhanizatsii z nadannia dopomohy khvorym i poranenyim voynom za chas z 15 zhovtnia 1914 r. po 1 bereznia 1915 r. – 129 ark.
5. NARM. – F.88 Deputatske dvorianske zibrannia. – Op.2. – Spr.275: Perepyska z Bessarabskym hubernatorom pro mobilizatsiiu vsikh zakhodiv ta syl dlia viiny 1914 r. ta pytanniamy, yaki stosuutsia viiskovoho polozhennia z 17.07.1914 r. po 12.04.1917 r. – 85 ark.
6. NARM. – F.2 Kantseliarii bessarabskoho hubernatora. – Op.1. – Spr.9558: Perepyska bessarabskoho hromadianskoho hubernatora z predvoditelem dvorianstva ta Izmail'skym spravnykom pro kil'kist dvorian v Izmail'skomu poviti, yaki maiut pravo na uchast u dvorianskykh zborakh z veresnia 1910 r. po 27 zhovtnia 1910 r. – 15 ark.
7. NARM. – F.2 Kantseliarii bessarabskoho hubernatora. – Op.1. – Spr.9059: Sprava po druhomu stolu kantseliarii bessarabskoho hubernatora pro zborny nadzvychainykh hubernskykh dvorianskykh zibrann' u Kyshynevi 12 bereznia 1910 r. – 21 ark.
8. Rossijskoe zakonodatel'stvo X–XX vekov v 9 tomah. T.9. Zakonodatel'stvo perioda rascveta absoljutizma. – M., 1987. – 352 s.
9. Sureva N. V. Povitovi i hubernski dvorianski predvoditeli na pivdni Ukrainy (ostannia chvert 18 st.) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/7/./sureva.pdf.

10. Tsyhanenko L. F. Dvorianstvo pivdnia Ukrainy (druga polovyna XVIII st. – 1917 r.): Monohrafiia. – Izmail, 2009. – 384 s.

Zakharova O. V., post-graduate student of the Department of Ukrainian and World History and Culture, Izmail State Humanitarian University (Ukraine, Izmail), avrora0902@gmail.com

Activity of Gentry Deputies Assemblies in Province Bessarabia before and During World War I

Gentry Provincial and District Assemblies represented a main public body of the higher class in Russian Empire. Gentry Assemblies commenced their activity in Province Bessarabia since 1820s. Right to take part in Gentry Assemblies was assigned to male adult gentry possessing real estate or land lots within the province. As a rule the assemblies dealt with corporate matters of gentry and regional development problems. Activity of Bessarabian Gentry Assemblies increased before and during World War I. Essential matters dealt with by regional gentry included taking part in various charity actions, rendering support to persons suffered in the course of combat actions and their families, collecting funds for army and aircraft.

Keywords: Bessarabia, Gentry, World War I, Gentry Deputies Assemblies, Self-Governing.

* * *

УДК 355.343:[354.61]:355.318.2(470:5)«185/189»

Фалько С. А.,
кандидат исторических наук, доцент кафедры
социально-гуманитарных дисциплин, Национальная
академия Национальной гвардии Украины
(Украина, Харьков), faekosergey@gmail.com

Из истории военной модернизации на Востоке во второй половине XIX в.: деятельность инструкторских миссий военного министерства Российской империи в Азии

Статья посвящена исследованию важного аспекта модернизации вооруженных сил азиатских государств во второй половине XIX – начале XX вв. – использованию иностранных военных инструкторских миссий для повышения их боеспособности. Рассматриваются армии Ирана, Бухарского эмирата, Китая и Кореи, в которых действовали военно-инструкторские миссии Российской императорской армии. Автором использовался сравнительный метод анализа с целью изучения особенностей деятельности российских инструкторов при сопоставлении эффективности их работы с результатами успехов европейских и американских офицеров во время службы в Азии. Главная идея исследования – комплексный анализ инструкторской деятельности военного ведомства России в Иране, Бухарском эмирате, Цинской империи и Корее как элемента политики России на азиатском направлении.

Особое внимание уделено сопоставлению выполнения инструкторских обязанностей российскими офицерами в Азии с условиями работы их коллег по обучению армий стран Балканского полуострова.

Ключевые слова: Российская империя, военно-инструкторская миссия, русская армия, Главный штаб, военное министерство, военная помощь, военная модернизация, Азия.

(статья друкується мовою оригіналу)

Обратившись к теме изучения процессов модернизации Востока во второй пол. XIX в., стоит выделить в отдельное направление преобразование вооруженных сил (далее – ВС) стран Азии по европейскому образцу. Одним из главных побудительных мотивов к модернизации в формально независимых азиатских государствах было их стремление к преодолению отставания от Запада. Восточные правители стремились, во что бы то ни стало, сохранить свои державы а создание «новой армии» и военная реформа стали одними из главных компонентов «новой политики» [1, с. 231].

Одной из граней сложного процесса военных преобразований являлось обучение европейскими военными инструкторами азиатских войск. Изучению этой проблематики во второй половине XIX ст. и посвящено наше исследование.

В современном мире продолжается активное использование обучения азиатских армий, различных вооруженных группировок с помощью военных инструкторов из наиболее профессиональных и подготовленных армий. По этой причине исследования, связанные с историей военно-инструкторской деятельности актуальны и сегодня.

При обзоре существующей на сегодня историографии нашей проблематики используем анализ по тем регионам Азии, где выполняли служебное задание инструкторы российской армии. Инструкторская миссия России в Китай 1858–1862 гг. попала в зону внимания публициста А. Буксгевдена и генштабиста П. Н. Симанского еще в нач. XX в. [2]. Следующим этапом изучения военной помощи Пекину стала середина XX ст. в контексте обострения отношений Китая с Советским Союзом. Были инициированы исследования, призванные прояснить ситуацию с присоединением Приморского края к России. А. Н. Хохлов в серии работ, опираясь на архив МИД России, изложил свою версию событий связанных с посылкой в 1859 г. в Пекин миссии под руководством Н. П. Игнатьева. Одной из задач офицеров миссии было обучение китайских войск [3; 4; 5; 6]. В дальнейшем, военно-техническая помощь России цинскому Китаю еще не раз становились объектом исследований современных историков. Так, И. М. Попов, обратившись к фондам РГВИА¹, описывает эпопею вокруг планов посылки в Пекин в 1895–1900 гг. миссии полковника П. П. Воронова [7]. Расширили научные знания по этому вопросу на страницах военно-исторической прессы современные историки В. Г. Мерк [8], В. Г. Дацышен [9] и Е. В. Добычина [10; 11].

Достаточно обширную историографию имеет тема военной помощи Корее со стороны России в 1896–1898 гг. Российские власти приложили определенные усилия в организации регулярной армии «Страны утренней свежести» по европейскому образцу. Историки В. С. Волков [12; 13], Б. Д. Пак [14], Ким Ен-Су [15], Б. Б. Пак [16], А. Н. Хохлов [17], рассмотрели причины направления, условия выполнения задач миссии и изучали почему ушли инструкторы России из этой страны.

Наиболее многочисленной является научная литература посвященная изучению более чем сорокалетней инструкторской деятельности русской армии в Иране. Политическому контексту работы инструкторов в Тегеране посвятили свои исследования Н. К. Тер-Оганов [18], Ф. Казем-Заде [19], С. Кронин [20]. Непосредственно на изучении истории военной работы миссии сосредоточились О. А. Красняк [21], О. А. Гоков [22].

Деятельности военно-инструкторской миссии, направленной в 1884 г. из Туркестана в Бухарский эмират, посвящена статья С. А. Фалько [23].

Источники по тематике нашего исследования обширны. Перу российских офицеров – участников

¹ Российский государственный военно-исторический архив – далее РГВИА – С. Ф.